

ОЦІННА КАТЕГОРИЗАЦІЯ ЛЮДСЬКОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Чорновол-Ткаченко Р.С. (Харків)

Когнітивний підхід у лінгвістиці ХХІ століття наголошує на фундаментальній ролі людського чинника в процесах мовленнєво-мисленнєвої діяльності етносемантичної особистості [2], де одним з найважливіших є категоризація, що детермінує таку вітальну властивість природної мови, як її здатність до узагальнення [1-3]. У цьому зв'язку, наша робота спрямована на вивчення оцінної категоризації інтелектуальних здібностей людини в прецедентології сучасної німецької мови на основі аналізу когнітивних і мовних механізмів формування оцінних значень.

Актуальність дослідження зумовлена його лінгвокогнітивним характером, що дозволяє виявити специфіку репрезентації знань у свідомості людини і їх відображення в мові, включаючи механізми породження оцінного висловлення щодо людського інтелекту мовцем.

У фокусі розвідки, об'єктом якої є оцінна категоризація інтелектуальних здібностей людини, репрезентована засобами німецької мови, – вивчення когнітивних і мовних механізмів формування оцінки інтелектуальних здібностей людини засобами німецькомовної прецедентології, що зумовлює наукову новизну нашої роботи.

На зазначеному етапі ми вже можемо зробити цікаві висновки.

По-перше, результатом процесу оцінної концептуалізації є формування в свідомості людини оцінних концептів, структура і зміст яких обумовлені властивостями оцінюваних об'єктів і системою цінностей людини. Оцінна категоризація інтелектуальних здібностей людини визначається специфікою концептуальної царини ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ЗДІБНОСТІ ЛЮДИНИ. При чому інтелект розуміємо як здібність людини мислити, приймати рішення, доцільно використовувати свої здібності для успішного виконання певного роду діяльності. При оцінці інтелекту людини відбувається накладення

системи індивідуальних цінностей суб'єкта оцінки на концептуальну царину ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ЗДІБНОСТІ ЛЮДИНИ, що відбивається в мові.

По-друге, структуру категорії оцінки інтелектуальних здібностей людини складають центр, полюси і периферія. Центр оцінної категорії відображає найбільшу кількість концептуальних ознак, на периферії знаходиться незначна їх кількість. Наявність полюсів вбачається специфікою саме оцінних категорій, межі між якими виявляються розмитими.

По-третє, в процесі категоризації, що має базовий, суперординатний і субординатний рівні, виявляються дві складові – статична і динамічна. Статична складова представлена системою категорій, яка в німецькій мові формується чотирма групами лексики, що є прототипічними засобами вираження оцінки інтелектуальних здібностей людини, а саме одиниці раціональної оцінки, що відображають теоретичне знання про інтелектуальні здібності; одиниці основної суб'єктивної оцінки, що відображають головну характеристику інтелекту – здібність до розуміння і міркування; одиниці оцінки окремих складових інтелекту, таких як рівень інтелектуальних здібностей, обсяг знань, наявність досвіду в певному виді діяльності, розсудливість та розумність, швидкість протікання інтелектуальних процесів при формуванні власних і сприйнятті чужих ідей, а також загальнооцінні лексичні одиниці, що дають оцінку прояву інтелектуальних здібностей людини в різних царинах її діяльності, соціальному статусі і морально-етичних якостях. Межі між категоріями не є чіткими, категорії утворюють безперервний континуум. Динамічна складова оцінної категоризації полягає у процесі формування оцінки і здійснюється за допомогою когнітивних механізмів профілювання, порівняння, метафоричного і метонімічного перенесень, когнітивного контексту.

Перспективу нашої роботи складає поглиблене вивчення питання оцінної категоризації інтелектуальних здібностей людини в прецедентній царині сучасної німецької мови з урахуванням, лінгвокультурного, психолінгвістичного та соціолінгвістичного аспектів.

Література

1. Болдырев Н.Н. Структура и принципы формирования оценочных категорий / Н.Н. Болдырев // Принципы и методы когнитивных исследований языка. – Тамбов: Изд-во ТГУ им. Г.Р. Державина, 2008. – 310 с. – С. 11-29.
2. Taylor J. Linguistic Categorization: Prototypes in Linguistic Theory / J. Taylor. – Oxford University Press, 1995. – 312 p.
3. Wright G.H. von. Varieties of categories / G.H. von Wright. – L.: Routledge and Kegan Paul, 2014. – 222 p.